

Yhdenvertaisuus vapaaehtoistyössä

Panda Eriksson
eriksson.panda@gmail.com

Lainsäädäntö (tasa-arvo, yhdenvertaisuus)

Esteettömyys + saavutettavuus =
yhdenvertaisuutta

INTERSEKTIONAALISUUS

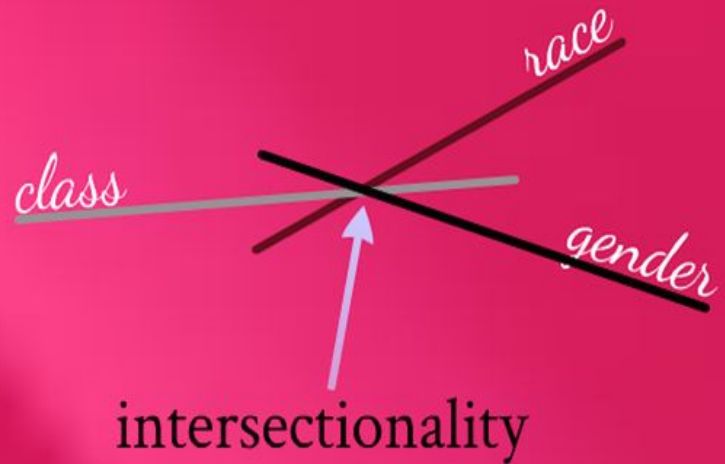
KIMBERLÉ WILLIAMS CRENSHAW 1991

CASE GENERAL MOTORS

“There is no such thing as a single-issue struggle, because we do not live single-issue lives.”

—Audre Lorde

TASA-ARVO?

Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan sukupuolen perusteella. Tasa-arvon perusteet on kirjattu tasa-arvolakiin, joka kieltää syrjimästä ketään sukupuolen perusteella. **Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.**

(Tasa-arvoasiain neuvottelukunta)

YHDENVERTAISUUS?

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, **iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.**

(Yhdenvertaisuusvaltuutettu)

Erityisryhmä? Etuoikeus?

- **Kaikki tarpeet / vammat eivät näy päällepäin**
- **Ihminen on moninainen, ei pelkästään ominaisuuksiensa edustaja - välttä typistämistä yhteen aspektiin**
- **Erityisryhmä ei ole sama asia kuin epäetuoikeutettu, mutta etuoikeustesti voi tuoda esiin mitkä asiat voivat asettaa ihmisen "erityisryhmän" jäseneksi!**

LAKI

-Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

-Laki naisten ja miesten välisestä
tasa-arvosta(609/1986) ("Tasa-arvolaki")

(Perustuslaki, rikoslaki, virkamies- ja
työsopimuslait, potilaan oikeudet, ulkomaalaislaki
jne)

Vapaaehtoistyö

- ❖ Kuka **pääsee** vapaaehtoiseksi?
(fyysinen & sosiaalinen)
- ❖ Kuka **haluaa** vapaaehtoiseksi?
(sosiaalinen; mielikuvat, representaatio)
- ❖ Kenen **on mahdollista toimia** vapaaehtoisena?
(usein sosiaalinen; tuki)

Toisaalta

- ❖ Miten vapaaehtoinen tunnistaa millaiset velvollisuudet hänellä itsellään on ulospäin yhdistyksen “edustajana”?
 - Sensitiivinen kohtaaminen
 - Omien rajojensa tunnistaminen

Yleiset neuvot

- Älä oletta. Kaikki vammat ja tarpeet eivät näy päällepäin!
 - Kohtaa ihminen aina ensisijaisesti ihmisenä.
 - Puhu aina asiakkaalle, älä avustajalle/avustajakoiralle/asiakkaan seurassa olevalle. Nämä eivät ole asiakkaita, vaan töissä, asiakkaan apuna. Esimerkiksi aina, kun koiralla on kuvanmukaiset valjaat, niin se on työroolissa, eikä siihen tule ottaa kontaktia, vaikka se olisikin hirveän söpö ja sitä olisi mukava moikata! On sen ihmiselle huonoa, jos sen keskittyminen herpaantuu, sillä sitä on treenattu reagoimaan ihmisensä tarpeisiin silloin, kun se tekee töitä. Muuten se on yleensä tavallinen lemmikki ja opaskoiria, jotka ovat “vapaalla” saa, harkintaa käyttäen ja omistajalta kysyen, lähestyä tavallisesti.
-

Näkövammaisuus: hyvä kohtaaminen

- Varmista, että sinulla on näkövammaisen huomio, jotta hän tietää, että puhut hänelle. Kosketa häntä esimerkiksi olkapäälle tai kädelle, tai puhuttele häntä nimeltä, jos hän on tuttu.
 - Ei ole loukkaavaa kysyä kohteliaasti jos henkilö kaipaa apua, samalla tavalla kuin kysyisit keneltä tahansa asiakkaalta voitko auttaa jossain.
 - Käytä kuvailevia sanoja, kuten “suoraan edessä” tai käytä kellotaulua avuksesi, “kello kahdessa on vessa”. “Siellä” tai “tuolla” eivät toimi ihmiselle, joka ei näe.
 - Opettele oikeaoppinen opastusote esimerkiksi YouTuben avulla (hakusana: “Opastusote”)
 - On täysin OK käyttää sanoja “nähdä” ja “katsoa”.
-

Liikkumisesteisyys: hyvä kohtaaminen

- Jos haluat auttaa tai ihmettelet jotain, kysy rohkeasti! Kysyminen ei ole loukkaavaa. Ole aktiivinen ja lähesty rohkeasti.
 - Puhu aina asiakkaalle. Avustaja kuuluu henkilön seurueeseen ja voi olla erilaisissa rooleissa (omainen, lapsi, työntekijä - älä oletta!). Ota katsekontakti ja säilytä kontakti asiakkaaseen silloinkin, jos avustaja tulkkaa. Puhu tavallisella, rauhallisella äänellä. Pyörätuoli ei tarkoita, että asiakkaalla olisi ongelmia ymmärtämisessä tai kuulossa.
 - Älä koske apuvälineeseen ilman lupaa
 - Älä yleistä! Kyseessä ei ole homogeeninen ryhmä ihmisiä.
 - Holhoamisen ja auttamisen välillä on hieno raja-tässä pätee tavalliset kohteliaisuussäännöt. Luontevuus on tärkeää. Älä tyrkytä apuasi, jos sitä ei kaivata.
-

Kuulovammat: hyvä kohtaaminen

- Ihminen tietää yleensä itse mitä apuvälineitä hän tarvitsee: kunnioita siis sitä, jos hänellä on mukanaan esimerkiksi kirjoitustulkit ja hän kaipaa näille lippuja tai tilaa.
- Varmista, että organisaatiosi apuvälineet ovat ajan tasalla, että niistä tiedotetaan asiakkaille, ja että henkilökunta osaa käyttää niitä. Induktiokenttämittari on edullinen panostus esteettömyyteen.
- Voit saada kuulovammaisen asiakkaan huomion koskemalla esimerkiksi käteen tai olkapäähän, tulemalla näkökenttään ja ottamalla katsekontaktia. Älä hiiviskele viereen, vaan mene reippaasti eteen. On väsyttävää joutua koko ajan etsimään katsekontaktia, joten pyri siihen, että hienotunteisesti hakeudut ensin ylipäänsä näkyville.
- Jos kommunikointi on vaikeaa, niin voi ottaa avuksi kirjoittamisen. Voi tarjota esimerkiksi vihkoa, tai kirjoittaa puhelimella. Jos mahdollista, hanki tapahtumiin viittomakielentulkit!

Kuuleminen ei parane huutamisesta, vaan hitaammasta puheesta.

Rasismille ei!

- Ihmiset haluavat nähdä representaatioita itsestään, jotta heille tulisi tervetullut olo. Kun valitset kuvia markkinointi- tai esittelymateriaaleihin, niin pyri käyttämään mahdollisimman moninaisia kuvia niin ihonvärin kuin sukupuolen ja vammaisuudenkin osalta.
 - Puhu suomea (tai ruotsia), älä aloita englannilla. Saatat ajatella, että olet kohtelias, kun aloitat kielellä, mitä oletat asiakkaan osaavan, mutta englannilla aloittaminen antaa kuvan, että ei-vaikoinen ei voisi olla suomalainen tai suomenkielinen.
 - Tartu heti siihen, jos joku kohtaa syrjintää jonkun muun toimesta. Vähemmistöön kuuluvan tutun kohdalla voi myös kysyä suoraan miten tämä haluaisi, että tarttuisit tilanteeseen, missä hän kohtaisi syrjintää.
 - Pyri aina (organisaation resurssien mukaan) hankkimaan käännöksiä materiaaleihin ja tulkkeja tapahtumiin. Voit ottaa selvää mitkä ovat yleisimmät kielet paikkakunnallasi.
 - Muista, että ihonvärin lisäksi kulttuurin perusteella voidaan syrjiä vähemmistöryhmiä: Suomessa syrjintää kohtaavat myös esimerkiksi saamelaiset ja romanit.
-

Pieni sukupuolisanasto

Cis-sukupuolinen = Samaa mieltä lääkärin kanssa omasta sukupuolestaan

Transsukupuolinen = Eri mieltä lääkärin kanssa omasta sukupuolestaan

Muunsukupuolinen = Ei mies eikä nainen

Binääri = Kaksijakoisuus, ajatus, että on vain miehiä ja naisia

Sukupuoli \neq seksuaalisuus

BIOLOGIA - LÄÄKETIEDE

-Kromosomit, genitaalit, hormonitasot, sekundaariset sukupuolisidonnaiset ominaisuudet (karvat, kehon muoto)

JURIDIikka

-Laki väestörekisterikeskuksesta, nimilaki, translaki

SOSIAALINEN SUKUPUOLI

Transihmisten tarpeet

- Kaikilla erilaiset
- Sosiaaliset tilanteet, pelko
“paljastumisesta”, syrjinnästä, epävarmuus.
- Liikuntamahdollisuudet
 - Uimahallit, pukutilat
- WC-tilat
- Juridinen sukupuoli lomakkeissa
- Kielenkäyttö, olenko tervetullut tänne?

Tavallisia kysymyksiä

- Miten pitkään olet tiennyt?
- Mistä tietää onko trans/cis/homo/jotain muuta?
- Näkeekö päällepäin, jos joku on trans?
- Miltä näyttää housuissa/kumppaan vessaan menet?
- Milloin olet vaihtanut sukupuolta?
- Millaisia parisuhteita sinulla on?
- Milloin vaihdoit nimesi/onko tuo oikea nimesi?

— Lähtökohtana kielenkäyttö ja kohtaaminen

- Kaikki ovat lähtökohtaisesti tervetulleita, ihmisen tausta ei itsessään kuulu kellekään
- Et tunne taustaa → älä oletta.
- Vaikka olettaisitkin, pidä ajatukset itselläsi. Älä juoruile, ei edes työtoverille.
- Sukupuolisensitiivisyys: voiko puhutella yleisemmin, käyttää esim. nimeä?
 - Eri asia kuin sukupuolisokeus
- Älä ikinä kyseenalaista ihmisen omaa sukupuolikokemusta.
- Tilojen ja prosessien de-sukupuolittaminen, uusien tilojen luominen
- Lomakkeet

“Mikroaggressiot” - eli miksi transihmiset ovat niin vihaisia?

Ikä

Nuori ei välttämättä osaa tai uskalla pyytää apua. Esimerkiksi vammaiset nuoret voivat vielä kokea paljon häpeää. Ole joustava ja varmista, että toinen oikeasti ymmärtää. Älä provosoidu, jos sinua “testataan”. Huono käytös ei ole toisaalta sallittua, eikä erityistarve oikeuta käyttäytymään huonosti.

Ikäihminen taas ei välttämättä uskalla “vaatia”, sillä huonoja kokemuksia voi olla taustalla paljonkin. Sairausluokitukset, historian kamaluudet ja omat huonot kokemukset voivat hiljentää.

Neutraalius ei riitä

Monet kaipaavat aktiivista muistutusta siitä, että hekin ovat tervetulleita - vapaaehtoisiksi tai asiakkaiksi tai kävijöiksi jne. TAYV-lainsäädäntömmekin sallii positiivisen erityiskohtelun. Jos itse pitää koko ajan vaatia itselleen oikeuksia niin voi helposti tulla olo, että on vaivaksi tai jotenkin eksoottinen ja erityinen, jolloin joutuu pinnistelemään ollakseen “normaali” tai “helppo”.

Tärkeää:

- Kohtaa kaikkia reilusti ja ystävällisesti.
- Jotkut pyytävät syystä positiivista erityiskohtelua
- Oikeus olla kujalla - molemmilla!

**Kysymyksiä, omia
kokemuksia,
“ongelmatilanteita”?
Sana on vapaa!**

Kiitos!

eriksson.panda@gmail.com
panda@trasek.fi

